STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ „MISTERIUM MSZY ŚWIĘTEJ W ŚWIETLE MODELU KOMUNIKACYJNEGO FRIEDEMANNA SCHULZA VON THUNA"

Komunikowanie się jest podstawą wszelkich procesów zachodzących w społeczeństwie. Towarzyszy człowiekowi od początku i jest realizacją zamiaru Boga, który nie poprzestał w dziele stworzenia na jednym człowieku, lecz stwarzając go na swój obraz - dał początek wspólnocie osób. Instrukcja *Communio et progressio* wskazuje: „Współżycie i zjednoczenie ludzi, pierwszorzędny cel wszelkiego rodzaju komunikacji, wywodzi się, zgodnie z wiarą chrześcijańską, i znajduje swój największy przykład w odwiecznym współżyciu Boga Ojca i Syna i Ducha Świętego, żyjących tym samym życiem Bożym". Istnienie takiej wspólnoty warunkuje tworzenie się relacji międzyosobowych. Specyficzną relacją jest ta, jaka zachodzi między Bogiem a ludźmi. Domaga się ona systemu komunikacyjnego, za pomocą którego będzie możliwy dialog. Problemem badawczym niniejszej pracy, której tytuł brzmi: „Misterium Mszy Świętej w świetle modelu komunikacyjnego Friedemanna Schulza von Thuna" jest próba odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób liturgia Mszy Świętej, jest miejscem realizowania się modelu komunikacji interpersonalnej? Już sam tytuł dysertacji, wskazuje liturgię Mszy Świętej jako miejsce dialogu i komunikacji. Takie podejście pozwoli, najpierw umiejscowić teologię - a w oparciu o nią także liturgię - w kręgu komunikacyjnym. Po pierwsze, będzie to potrzebne do tego, aby zasygnalizować działanie Kościoła w kontekście nowych uwarunkowań cywilizacyjnych (jakim jest rozwijająca się komunikologia w mediach czy na portalach społecznościowych). Po drugie, będzie wprowadzeniem do głównego problemu tej pracy, jakim jest odnalezienie elementów komunikacyjnych w liturgii Mszy Świętej i wskazaniu jej jako miejsca komunikowania się Boga z człowiekiem w porządku sakramentalnym.

W pierwszym rozdziale przedstawiono podstawowe elementy komunikacji interpersonalnej a więc jej definicja, cechy i funkcje. Dla lepszego zobrazowania podejmowanej kwestii komunikacji została także omówiona struktura procesu komunikowania z uwzględnieniem jego poziomów, oraz wskazaniem nadawcy, odbiorcy, komunikatu oraz kanału komunikacyjnego. Nie można pominąć kwestii form komunikowania się, dlatego szczegółowo zostanie opisana komunikacja werbalna i niewerbalna. Przedstawiona w ten sposób analiza doprowadzi do konkluzji w postaci opisania wybranych modeli komunikacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem modelu F. Schulza von Thun'a z uwagi na fakt, iż to w oparciu o model tego autora stworzono strukturę tej pracy. W oparciu o przeprowadzoną refleksję zostało następnie opisane zjawisko komunikacji w teologii - odniesienie Magisterium Kościoła do komunikacji oraz zintegrowanie teorii komunikacji z teologią. Pozwoliło to na utworzenie liturgicznego modelu komunikacji interpersonalnej, na podstawie którego ustrukturyzowano pozostałe rozdziały. Model ten składa się z czterech elementów, w skład których wchodzi: Bóg (nadawca komunikatu), orędzie zbawcze (komunikat), liturgia Mszy Świętej (kanał komunikacyjny) oraz człowiek uczestniczący w litrugii (odbiorca komunikatu).

Naświetlone w poprzednim rozdziale zagadnienie komunikacji pozwoliło na przedstawienie Trójcy Świętej jako komunikatora w litrugii mszalnej. W drugim rozdziale, analizując powyższy problem, została opisana każda osoba boska w relacji komunikacyjnej względem człowieka. Najpierw dialog Boga ze stworzeniem w Starym Testamencie jako początek komunikacyjnego dzieła Bożego ze szczególnym uwzględnieniem kształtującej się wówczas liturgii (Msza Święta w porządku teologicznym i symbolicznym bierze stamtąd swój początek). Następnie Wcielenie Syna Bożego jako pełnię komunikacji Boga z człowiekiem, ze wskazaniem na Chrystusa jako komunikatora we Mszy Świętej. Na koniec tego rozdziału zostało opisane działanie Ducha Świętego jako tego, który komunikuje dzieło zbawcze w historii zbawienia, dokonującej się także dziś w celebrowanej Eucharystii.

Kolejnym elementem komunikacji w litrugii jest - opisane w trzecim rozdziale - dzieło zbawcze. Na komunikowanie orędzia zbawczego w liturgii Mszy Świętej wpływa historia jego tworzenia. Wymiar historiozbawczy opisany na początku tego rozdziału pozwolił dostrzec jego punkt kulminacyjny - jakim było wcielenie i odkupienie dokonane w Chrystusie. Przez pryzmat wymiaru chrystologicznego zostało nakreślone działanie Boga w wymiarze eklezjologicznym (w Kościele i przez Kościół), które swoje spełnienie otrzyma w wymiarze eschatycznym, jaki został scharakteryzowany jako ostatni. Uzyskane tło teologiczne pozwoliło przedstawić implikacje liturgiczne. Ich realizacja dokonuje się w działaniu Boga komunikującego swoje dzieło zbawcze w liturgii Mszy Świętej poprzez Słowo Boże i sakrament Eucharystii. Mówiąc o działaniu Boga poprzez Słowo, trzeba zaznaczyć, że jest ono nośnikiem treści zbawczej. Stąd zostało przedstawione w celebracji liturgicznej jako komunikat (apel) w następującej formie: czytanie Pisma Świętego (proklamacja); Słowo Boże w formie psalmu responsoryjnego; przepowiadanie Słowa Bożego (homilia); Słowo Boże w modlitwach euchologijnych; Słowo Boże w działaniach liturgicznych (sakramentalność Słowa) oraz Słowo Boże w roku liturgicznym. Z kolei sakrament Eucharystii został wskazany jako miejsce samoudzielania się Boga, który uobecnia czyn zbawczy Chrystusa, jednocześnie stając się sakramentem dialogu Boga z człowiekiem.

Czwarty rozdział traktuje o liturgii Mszy Świętej jako kanale komunikacyjnym. Każda komunikacja posługuje się odpowiednimi środkami do przekazania właściwej informacji. Celebracja eucharystyczna ma odpowiednią formę komunikacyjną i jako taka została omówiona na początku tego rozdziału. W tym kontekście została opisana także kwestia języka liturgicznego, jako że posiada on swoje komunikatywne aspekty. Uwzględniając poprzednie rozważania, w kolejnej części został ukazany komunikacyjny charakter postaw i gestów w czasie Mszy Świętej, by finalnie - w tej części - opisać komunikację jaka dokonuje się poprzez znaki i symbole w celebracji eucharystycznej. Rozpatrując ten problem, omówiono takie elementy jak: definicję znaku i symbolu; zgromadzenie liturgiczne w służbie komunikacji; architekturę Kościoła w wymiarze komunikacyjnym; ołtarz, ambonę, miejsce przewodniczenia oraz paramenty liturgiczne w procesie komunikacji oraz inne symbole służące procesowi komunikacji w celebrowanej Mszy Świętej. Konkludując, podkreślono komunikacyjny wymiar śpiewu i muzyki w czasie Eucharystii.

Dotychczasowe treści nakreślone w poprzednich rozdziałach wskazały, iż komunikacja Boga w litrugii Mszy Świętej jest wezwaniem dla uczestników tej celebracji do odpowiedzi wiary. Z tego też powodu w rozdziale piątym zajęto się opisaniem zgromadzenia liturgicznego jako odbiorcy orędzia zbawczego. W pierwszej części przedstawiono znaczenie „uczestniczenia" w nauczaniu Magisterium Kościoła, które to według wskazań *Konstytucji o liturgii świętej* ma być świadome, pełne, czynne i owocne. Realizacja tych wskazań ma na celu przede wszystkim otrzymanie skutku komunikacji w liturgii Mszy Świętej, jakim powinna być wiara. To wiara w komunikacyjnym modelu liturgicznym jest elementem *feedbacku*, czyli odpowiedzi na skierowany przez Boga apel. Odpowiedź na orędzie zbawcze na płaszczyźnie wiary dokonuje się już w liturgii Mszy Świętej. Z powyższym zagadnieniem łączy się wypływająca z wiary konieczność dzielenia się nią w życiu, z czego wynika ewangelizacja. Wobec tego w ostatniej części tego rozdziału wskazano ewangelizację jako owoc skutecznej komunikacji mszalnej. Z jednej strony komunikacja buduje wspólnotę eklezjalną, z drugiej jednak domaga się także, dzieła apostolatu w życiu codziennym. *Misterium - Actio - Vita* - przeżywane misterium Mszy Świętej (*lex orandi*), jest komunikatem skierowanym od Boga do tego, który poprzez wiarę (*lex credendi*) ma dawać świadectwo życia (*lex vivendi*), apostołując w codzienności.

KS. RADOSŁAW KOTERBSKI

Ks. Radosław Koterbski